

Preuzv. g. bispup: NI sv. Franjo nije namecao drugih dužnosti nego evandelje.

Iza toga se primaju sve tačke rezolucije.

Dr. fra Leo Petrović:

PROSLAVA SV. GODINE 1940-41. U HERCEGOVINI.

Preuzvišeni gospodine, draga braćo!

Tri prethodna predavača govorili su o pitanjima, koja se tiču naših unutarnjih stvari i o našim pastoralnim dužnostima, kako ćemo poboljšati naš unutarnji život i kako ćemo suvislim i koordiniranim radom voditi vjernike i očuvati ih od pogubnih utjecaja okoline, da tako ostanu vjerni sinovi sv. Crkve. Meni je data dužnost, da nekoliko riječi kažem o vanjskim proslavama, koje su zajedničke cjelokupnom hrvatskom narodu kao i onima, koje su specijalno naše franjevačke.

I. Ove godine, kako je poznato, pada 1300-godišnjica onoga velikog dana u povijesti našega naroda, kada je svijetlo sv. vjere prvi put zasjalo među nama Hrvatima. Oko godine 640, dakle upravo pred 13 stoljeća, Dalmatinac papa Ivan IV. poslao u Dalmaciju opata Martina da pokupi moći sv. mučenika, koje su razasuli i obeščastili divlji poganski narodi Huni, Goti, Ostrogoti, i najposlije oko. 614. barbarski Avari i s njima, onda još poganski Hrvati.

U današnjoj našoj domovini nakon poganske rimske kulture cvala je bujna kršćanska kultura. Sve ove tekovine minulih stoljeća sa zemljom je sravnio divlji nalet barbarskih naroda. Na razvalinama i garištima crkava, humanih i prosvjetnih institucija naselili su se naši pradjedovi. Među njih dolazi vijesnik vječnih istina sv. Evadelta opat Martin, poslan od rimskoga biskupa Ivana IV., da po otocima i nepristupačnim planinama prikuplja razbjegle kršćane, među Hrvatima propovijeda blagu nauku sv. Evadelta. Tom prilikom krste se prvi Hrvati i tako dolaze u kolo kulturnih naroda. Nakon ciglih 40 godina papa Agaton (678—681) sklapa sa hrvatskim banom savez o nenapadanju na susjede, ujedno ih uzimlje u zaštitu Sv. Stolice. Među tvrdim Klisom, Solinom, Splitom i Trogirom bila je kolijevka hrvatskog kršćanstva i hrvatske slobodne države. Od tada do danas bilo je teških, burnih i sudbonosnih dana, ali časnih i slavniha u našoj prošlosti.

Čudna je sudbina bila našega naroda. Našao se na raskršću dviju oprečnih kultura, dvaju različnih pogleda na svijet i na život. Stao je među tuđe, većinom sebi neprijateljske narode. Svi se urotili, da ga unište. Jednako mu je neprijateljski

raspoložen Bizant i romanski živalj u primorju i po dalmatinskim otocima. Neprijatelji su mu Franci, Bugari, Normani i Saraceni, najpogibelnije je od svih azijsko pleme Madžara. Jedino rimski pape pružaju im pomoć i zaštitu. Ali su i Hrvati vjerni Sv. Stolici. Za raskola carigradskog patrijarha Focija (864) dalmatinski Romani pristaju uza nj, Hrvati ostaju vjerni rimskom papi. Ivan VIII. blagosivlje Hrvate i njihova bana Branimira. Za njih na grobu sv. Petra (879) čita sv. misu, diže ruke prema nebu i zazivlje sreću i blagoslov na njihovu slobodu. Ivan X (925) izašilje svoga legata sa krunom i kraljevskim insignijama prvom hrvatskom kralju Tomislavu (925) te ga po ovom legatu svečano kruni na Duvanjskom Polju; kralja Zvonimira (1076) kruni na Kosovu kod Knina drugi legat pape Grgura VII. Neprikidna je veza i prijateljski su odnosi između Hrvata i Sv. Stolice za sve vrijeme narodne slobode. I onda, kada smo nesretnim sticajem prilika izgubili narodnu samostalnost, jedino u papama Hrvati imaju svoje stalne prijatelje. Okolni narodi otpadaju od Rima i pristaju uz Mihovila Cerularija (1054), i kasnije, kada cijeli Istok pristade uz raskol Marka Efeškog (1438), Hrvati stoje vjerno uz Stolicu sv. Petra. Kada je god. 1463. teška kob pala na našu užu domovinu Bosnu i Hercegovinu, poslije osmanlijske okupacije, samo Bog na nebu i rimski pape tješe i koliko god mogu gledaju joj pomoći. Svi vapaji našega kralja Stjepana Tomaševića i starca Pija II. bijahu uzaludni. Kršćanski se zapad ne miče nego pušta nehtjno i bezbrižno svojoj sudbini našu domovinu. Dolazi komad po komad hrvatske zemlje u tursko ropstvo; djeca, mladići i djevojke padaju u sramno sužanjstvo. Vapaje naših otaca ne čuje niko. Pape su nemoćni, da im pomognu, Zapad se ne miče i ne haje za očajne uzdahe hrvatskog naroda. U dane, kada je naša domovina skućena na »ostatke ostataka negda slavne kraljevine Hrvatske«, Leo X. slavi naše djedove, da su jedino oni »**a n t e m u r a l e C h r i s t i a n i t a t i s.**«

Kao što je bilo u davnim vremenima, tako je i u naše dane. Samo da spomenem Leona XIII. koji se je suprotstavio velikim silama, Njemačkom carstvu i katoličkoj Austro-Ugarskoj, te ostao na strani hrvatskog naroda u pitanju kolegija sv. Jeronima u Rimu Tako Pio XI. (1925) isto kao i Ivan VII. (879) blagosivlje hrvatski narod, na grbu sv. Petra, čita sv. misu za sreću i spas Hrvata. Slavno vladajući papa Pio XII. izlazi u susret molbi naših biskupa i hrvatskog naroda, godinu 1940-1941 — od Petrovdana do Petrovdana — proglašuje **sv. hrvatskom godinom**, podjeljujući svima povlasticu jubilejske godine. Hrvatski se dakle narod jedino svojim 1300-godišnjim vezama sa Sv. Stolicom može ubrojiti među kulturne narode Evrope.

II. Naši su mnj. oo. provincijali oglasili, da u ovu opću

hrvatsku jubilarnu godinu pada i naš specijalni franjevački jubilej, t. j. spomen na 700 godina, otkako mi Franjini sinovi, djelujemo među hrvatskim narodom. Ja bih bio slobodan ovdje napraviti jednu malu napomenu. Prastara je tradicija, koja ima i pismenu potvrdu, da je naš sv. Patrijarha lično pohodio naše krajeve; da je dolazio u Zadar — drugi tvrde u Dubrovnik — godine 1212-13. Ima ih, koji vjeruju da je tom zgodom dohodio i u naš bijeli Zagreb. Nesamo to, činjenica je da su Franjevci još 1228. bili ugledni i uplivni u Zadru i u Splitu, kamo su došli sa preporukom pape Grgura IX., ličnoga prijatelja, savjetnika i velikog štovatelja sv. Franje. Prema tome je franjevački red aktivan među Hrvatima skoro 30 godina više od 700 godina. Ako Hrvati imaju pravo slaviti 1300-godišnjicu svoga pokrštenja radi toga, što je među nje došao poslanik Ivana IV; od koga su prvi put čuli, da ima kršćanske vjere na kugli zemaljskoj, s mnogo više stvarnih razloga mi Franjini sinovi imamo pravo da se ponosimo našim više nego 700-godišnjim djelovanjem među hrvatskim narodom i da slavimo naše prede, koji su na svim kulturno-prosvjetnim poljima mnogo poduzeli i mnogo izveli.

Ne ću da Vas zamaram pričanjem o trudima, jadima i nevoljama, koje su naši stari oci podnijeli; ne ću i ne može se jednom kratkom i omeđenom referatu navesti, što su oni dobro učinili hrvatskom narodu i koristili katoličkoj stvari u našoj domovini u prošlim stoljećima. Činjenica je, da nije nijedna nevolja pala na hrvatski narod, a da je nije duboko osjetio sin Asiškog Siromaha. Nije bilo ni dobra, u kojemu nema udjela hrvatski franjevac. Nijedan drugi katolički red, nijedan drugi stalež nije tako blizu hrvatskom katoličkom narodu, kako su mu blizu franjevci. Iz srži naroda nikli, s njim svikli: s njim tugovali i veselili se; s njime dijelili zlo i dobro. Franjevac nije ostavio svoga naroda ni onda, kada ga je svatko — literarno svatko — napustio, tražeći spasa svojoj glavi. Za turskim hordama oni prate svoje vjerno stado sve tamo do tvrdih bedema Budima i Beča.

Kada se govori o radu Franjevaca među Hrvatima, uvijek se najprije pomišlja na Bosnu ponosnu i kršnu Hercegovinu u kojima su naši oci najviše tereta i truda podnijeli. Bosna je arena, gdje je najviše rađeno, i gdje je najviše kršćanske i franjevačke krvi proliveno. Nema brda ni doline, nema kamena koji nije njihovom krvlju poštropljen. Bosna i Hum bili su puсти i prazni u one dane, kada su u njih franjevci došli. Bili su bez igdje ijednoga svećenika! Polukatolik kralj Milutin godine 1291. i 1298. moli Sv. Stolicu da u njegovu zemlju pošalje propovjednike vješte hrvatskom jeziku. Tako amo dolaze prvi franjevci, njih dva na broju. Njihov rad bio je neznatan: velika žetva, malo žeteoca! Istom sa dolaskom generala franjevačkog reda Gerarda Odonisa u god. 1339. počinje njihov sis-

tematski rad među narodom. Dotle je bio ograničen na rudarske i trgovačke kolonije, gdje su bili naseljeni skoro isključivo strani doseljenici Nijemci, Talijani i pogdjekoji Dalmatinac — Dubrovčanin. Poznato je, da je veliki bosanski ban Stjepan Kotromanić izišao u susret o. Odonisu i dopratio ga sa kraljevskim počastima do u središte svoje banovine, do samostana sv. Nikole u Podvisokom. Njemu i njegovoj braći stavio je na srce, da propovijedaju sv. Evadelje po svoj zemlji. Sa svoje strane išao im je na ruku u svakom pogledu moralno i materijalno. Braća željna rada razlete se po pustoj Bosni, koja je u vjerskom pogledu posvema zapuštena bila. Voda braće bio je pobožni o. fra Peregrin Saksonac, koji je kasnije bio i bosanski biskup. On je prvi i posljednji od t. z. b o s a n s k i h biskupa sa residencijom u Đakovu koji je ostao među samom sebi ostavljenim bosanskim narodom. Dok su braća bila u najvećem oduševljenju i elanu misionarskog rada; kada su počeli sakupljati milodare za popravak narušenih i za podizanje porušenih crkava; kada su prikupljali crkveno ruho i posude — čudan udar zle kobi pade na njih i ometaše ih u najvišem zamahu — nasljednik o. Peregrina na stolici »bosanskih« biskupa, biskup Lovro, svojom nespretnošću mnogo ih je smeo. Sakupljene milodare tražio je za svoju desetinu! Uza sve poteškoće posao je neočekivano napredovao. Puk željan riječi Božje za njima je upravo hrpimice letio. Masama su se sv. sakramneti dijelili. Po smrti kralja Tvrtka I. 1391. u Bosni nastadoše neredi i velike smutnje u tolikoj mjeri, da je dubrovački poslanik u Bosni napisao: »Tako teški dani u Bosni nijesu bili od potopa svijeta.« Za sveopćeg unutarnjeg meteža blagoslovljeni misijski rad posve je zapeo. Stariji misionari slomljeni teškim radom, nesigurni za goli život počеше malaksati. Pošto novih poslenika nijesu dobivali, i sami — na vlastitu ruku — jedan po jedan napuštaše Bosnu. Dotle je došlo, da je sami papa morao intervenirati malodušnim zaprijetivši s crkvenim kaznama. U to je u Bosnu stigao i sv. Jakov iz Markije u svojstvu inkvizitora i reformatora, koji je malo misijski djelovao. Franjevci osokoljeni prikupiše nove sile i nastave dalje svoj mukotrpní posao za vladanja Tvrtka Tvrtkovića, Tomaša i njegova sina Stjepana Tomaševića.

Za vladanja domaćih banova i kraljeva ni Bosni ni franjvcima niodakle pomoći nije bilo. Nakon tragičnog pada zadnjega hrvatskog kralja i zlosretnog saveza sa sjevernim susjedima Madžarima započinju teški dani i za Bosnu. Oni su pod izlikom pobijanja tz. krivovjerja u Bosni dizali krvave vojne da Bosnu potvrgnu svojoj vlasti. Krvavim je ratovima nesretna zemlja izložena kroz više od 300 godina.

Sa godinom 1463, padom Bosne pod ropstvo Osmanlija, za franjevce počinje novo, krvavo razdoblje u našoj domovini, koje je trajalo 415 godina. Rijetko su gdje u drugoj zemlji

koji redovnici ustrajali i podnijeli toliko, koliko su naši oci u Herceg-Bosni.

Ozbiljno je pitanje, da li bi u Bosni i Hercegovini ijedna kršćanska duša bila, da franjevci nijesu **vjerno i nerazdružno** ostali i stali uza svoj puk. To im ne može ni mržnjom zadojenu neprijatelj osporiti. U istinu, dakle, pravo je i dostojno da prigodom 1300-godišnjice kršćanstva među Hrvatima i mi hrvatski franjevci nastupimo kao posebna institucija, da odamo čast i poštovanje svojim predhodnicima, te da se osvježimo za daljnji rad i za nove napore u budućnosti.

III. Sticaj sretnih prilika donio je i još jednu zgodu specijalno za nas franjevce u ovom našem dragom kršu. Mi smo u stotoj godini od dana, kada naši oci počеше pomišljati na jedan »**manastirić**« u Hercegovini. Pred stotinu godina oni smjelo zasnovaše, uz velike napore i samoprijegor sretno izvedoše svoj plemeniti naum. Plodove njihovih truda i napora beremo mi, njihovi potomci. **»Bez kruha i krova, samo pouzdanjem u Boga dodoše — njih 12 na broju na голу podinu pod kitnjasti hrast«**. Tu, u našoj blizini, započese veliko djelo, koje je, hvala Božjoj providnosti, naraslo mnogo veće nego su naši osnivači i mogli naslućivati.

Sve su poduzeli, ništa nijesu žalili: bili su gladni i žedni, goli i bos. Sve su pregorjeli, samo da svoj cilj postignu. Nikakova žrtva nije bila velika, zdravlje su i život zalagali za vellebnu misao: osoviti se na svoje noge, raditi za svoj siromašni napušteni puk. — Mi se možemo ponositi i dičiti našim uspjesima kroz stotinu minulih godina.

Ali da nije bilo herojskih pregalaca, žalosno bi naša Hercegovina izgledala. Da uskrsu naši utemeljitelji, da vide neslućeni napredak svojih sinova, suze radosnice orosile bi njihove umorne oči. Pali bi na koljena i blagosivali čas, kada su odlučili poći među svoje, da im budu utjeha u nevoljama i nada u bolju budućnost.

Na nama je, draga braćo, da budemo harni sinovi velikih i poduzetih otaca!

— * —

Prebirati prošlost ne bi valjalo, ako ne bismo iz nje crpili pobuda za naš rad u budućnosti. Svaki od nas u svom djelokrugu, na poziciji gdje je voljom starijih postavljen: profesori u školama, župnici na župama i oni koji se moraju brinuti za materijalnu stranu, zajedničkim silama po primjeru naših preda možemo doprinosti izgradnji naše bolje budućnosti. Uz materijalni rad i fizički trud glavno težište naših čežnja mora biti naša unutarinja, naša duhovna izgradnja. Unaprijedenje moralnih vrjednota svakog pojedinca sigurno će i prema vani djelovati. Odužit ćemo se potpuno našim predcima samo onda, ako u samima sebi izgradimo potpune ljude, potpune redovnike i potpune svećenike. Inače nikakva ko-

rist od nas za nas same, niti će bližnji naš od nas pomoći imati. Od nas se mnogo traži. Ja bih rekao, da mi uistinu i možemo mnogo.

Rezolucije.

1. Ove godine imadu se po mogućnosti održati sv. misije u svima našim župama u provinciji. Na 6 mjesta i to: u Tomislavgradu, Bekiji, Šir. Brijegu, Brotnju i Nahiji svečanije proslave 1300 god. U Mostaru se ima održati centralna proslava.

2. Tokom godine treba da se poradi oko proširenja štovanja bl. Nikole Tavilića i da se nabavi za svaku našu crkvu kip ili slika, a po mogućnosti da se podigne i oltar na čast blaženoga mučenika.

3. Već sada mora se pripremati materijal za proslavu naše 100-godišnjice. Svaki član provincije treba da nastoji oko sakupljanja predmeta za naš muzej i biblioteku na Šir. Brijegu: stari novci, oružje, odijela, veziva, rezbarije naročito knjige i rukopisi.

Diskusija.

Mnp. o. provincijal napominje da bi duvanjske župe trebale prije zime prirediti misije.

O. M. Čuturić: Treba se na vrijeme pobrinuti, kako ćemo sudjelovati na proslavi u Zagrebu.

O. L. Petrović izvješćuje, da je odlučeno na sastanku 23. srpnja o. g., da se izda franjevačka enciklopedija i izložbu svih starina.

O. D. Mandić opominje, da se na izložbu ne šalju skupocjene stvari, jer mogu propasti.

Treba širiti štovanje bl. Nikole Tavilića među narodom.

O. provincijal veli da ima odbor za proslavu u Zagrebu.

O. Sv. Petric predlaže, da se otkupi kuća na Čerigaju, gdje su naši stari stanovali.

O. R. Mikulić predlaže, da se podigne jedan veći objekt na spomen 100-godišnjice.

O. D. Mandić odgovara, da je crkva na Š. Brijegu taj objekt.

O. V. Mikulić nadopunja prijedlog o. Svetozara, da se ogradi i ono zemljište na vrhu Bakamuše, gdje su se bili nastanili prvi fratri. Moli župnike, da pošalju suvišne knjige u samostanske knjižnice. Isto tako i stare stvari: odijela instrumente itd.

O. P. Dragičević nadopunja o. Leona o patnjama fratara pod turskom upravom.

HERCEGOVINA FRANCISCANA

ZA NUTARNJI ŽIVOT I VEZE ČLANOVA
HERCEGOVAČKE FPANJ. PROVINCIJE

SVEZAK IV-1940.

SASTANAK

NA ŠIROKOM BRIJEGU 4. RUJNA 1940.

Sastali smo se. Ispunila se želja najboljih među nama, koji su na raznim tačkama provincije vidjeli puno iskara, dosta žive žerave, samo su strepili: Na ognjištu će pod pepelom iskre uginuti, ugasić će se žerava, ako se glavne ne potaknu i ne približe, da ujedinjene dadu vidljiv, snažan plamen i ostave novu žeravu.

Našu hercegovačku provinciju sačinjavaju tri — dosada — samostana i veći broj župa. Mnogi su članovi službenim poslom prisiljeni godinama živjeti izvan ustaljene kolotečine propisanog dnevnog reda, izvan stoljećima posvećenih i prokušanih navika samostanskog uzgoja i života. Razumljivo je, makar ne bilo poželjno, u našim prilikama mogu osiliti centrifugalne težnje: U napasti smo da svatko okreće u pravcu ličnih sklonosti. Izblijedi svijest pripadnosti jednomu za sve mjerodavnomu crkvenom redu, koji nas uzgaja, izdržava, zaposljuje, omogućuje nam i osigurava opstanak, ali nam nameće i određene svima zajedničke dužnosti, tereti nam savjest teškom i neizbježivom odgovornošću za preuzete zadaće.

Poziv mp. o. provincijala članovima provincije, da se na povjesnom tlu Širokog Brijega sastanu radi izmjene misli, radi uspješnijeg i svestranijeg jačanja naše franjevačke i katoličke svijesti u svečanom okviru hrvatske svete godine, došao je u pravi čas, po provinciji zatitrao je osjećaj skupnosti, međusobne povezanosti i odgovornosti. Radosno, negdje i s manje vjere, očekivan, najavljeni dan 4. IX. 1940. premašio je